

השיעור השבועי



גליון מספר 329



הרב המקדים: הר"ג משה אבוחצירא שליט"א
ראש כולל בנתיבות



השיעור נמסר בכל מוצאי שבת בבית היזדים ומשודר דרך הליווי הרדיו ובקוויים רבים. מיסודו של מרן רבינו עובדיה יוסף זצ"ל

ר"ת	יציאה	כניסה
18:07	17:34	16:42
18:02	17:31	16:39
18:02	17:30	16:38
18:07	17:34	16:42

פרשת בשלח | י"ג שבט תשפ"ב

כותב השיעור: הרב דביר מרץ שליט"א
עורך השיעור: הגאון רבי יצחק לוי שליט"א
רבה של נער וחבר מונצי הרבנות הראשית לישראל

דיני המתנה בין בשר לחלב

שיעור המתנה בין אכילת בשר לאכילת מאכלי חלב. הטעמים שיש להמתין שש שעות בין בשר לחלב, הנפקא מינה ביניהם, וההלכה למעשה. ספק אם עברו שש שעות היחס לדברי חלומות לענין הלכה

להפצת עלונים באזור מגורין
התקשר: 0506-730-831

והרשב"א (בתורת הבית הארוך דפ"ב ע"ב) ורבינו חננאל (הביאו הרשב"א שם) והריטב"א (חולין קה). ובעל העיטור (ד"ג ע"ב) ועוד - שהוא זמן שיש בדרך כלל בין סעודת שחרית לסעודת ערבית, אז לא היו אוכלים שלש סעודות, אלא סעודה אחת בבוקר לפני שיעברו שש שעות, ועוד סעודה אחת בערב, כמו שעושים היום באמריקה, ויש בערך שש שעות בין סעודה לסעודה, לכן כתב הרמב"ם "כמו שש שעות".

סילוק שלחן וברכת המזון

ג. מה צריך להמתין שש שעות, זה לא מוסכם, דעת התוספות (חולין קה. ד"ה לסעודתא) שמסעודה לסעודה הוא כפשוטו, כל שהיה סילוק שלחן, אפילו אכל סעודה גדולה של בשר, עשה "על האש", לאחר שסיים את הסעודה - עשה מים אחרונים וברך ברכת המזון - וסילק שלחן, מותר לו מיד לאכול פיצה וגלידה חלבית. בזמננו היה לכל אחד שלחן קטן כמו סטנדר, רק שהיה ישר, אם היה באלכסון האוכל יפול... ובסיום הסעודה מוציאים את השלחן, כך מראים שהכל עראי, אין קבע בעולם הזה. התוספות לא לבד, אלא כן כתב גם המרדכי (פ"ח חולין סימן תרפ"ג) בשם ראב"י, וכן דעת רבינו יחיאל מפאריש (סימן קפ"ב), שלאחר סילוק שלחן מותר לאכול מאכלי חלב. הרמ"א (סימן פט סעיף א) כתב בדעת התוספות, שהעיקר הוא מה שבירכו ברכת המזון, והט"ז (סק"ג) חלק עליו וכתב שהעיקר הוא סילוק הסעודה, והחמודי דניאל (הל' תערוכות ב' אות טו) חילק בין זמנם שהיו רגילים בסילוק שלחן, לבין זמננו¹ שברכת המזון

חלב אחרי בשר אסור מדרבנן

א. הזכרנו¹ בשיעורים קודמים דברי הגמרא בחולין (קט"ו): תנא דבי רבי ישמעאל, נאמר בתורה שלש פעמים "לא תבשל גדי בחלב אמו" (שמות כג, יט. לה, כו. דברים יד, כא), אחד לאיסור אכילה, ואחד לאיסור הנאה, ואחד לאיסור בישול. על פי זה אמר רבא בחולין (קח). דרך בישול אסרה תורה. והסביר הרשב"א (בתורת הבית הקצר בית ג שער ד), שממה שהתורה הוציאה איסור אכילה בלשון "לא תבשל", ולא נאמר "לא תאכל", ללמדנו שאם אוכל בשר בחלב בזה אחר זה, או אפילו בחד דרך בישול, אינו אסור מהתורה אלא מדרבנן. נמצא שכל מה צריך להמתין בין בשר לחלב, הוא מדרבנן.

המתנת שש שעות

ב. בגמרא חולין (קה). אמר מר עוקבא אנא חלא בר חמרא לגבי אבא, אני חומץ בן יין לעומת אבא שלי, אביו היה חסידיא קדישא, ולאחר אכילת בשר היה מחכה עד שיעברו עשרים וארבע שעות כדי לאכול מאכלי חלב, אבל אני אוכל בסעודה זו בשר, ובסעודה הבאה חלב. אם מה שעשה אביו היה מן הדין, כיצד הוא יוצא נגד הפסק של אביו, אלא אביו החמיר על עצמו חומרא בעלמא ממדת חסידות² להמתין עשרים וארבע שעות, אבל מר עוקבא נהג לפי שורת הדין להמתין מסעודה לסעודה. לא מפורש בגמרא מהו הזמן של "מסעודה לסעודה", דעת רוב הראשונים - הרי"ף (שם) והרמב"ם (פ"ט מהל' מאכ"א הכ"ח) והרא"ש (חולין פ"ח סימן י) והאררחות חיים (ח"ב עמ' שלה) בשם רבינו יהונתן

¹ דברי הרה"ג משה אבוחצירא שליט"א: ברשות מרן הראשון לציון מרא דאתרא דארץ ישראל הגאון הגדול רבינו יצחק יוסף שליט"א, הקדוש ברוך הוא יאריך ימיו בטוב ושנותיו בניעימים, ויתן לו את הכח והבריאות והסיעתא דשמיא להמשיך ולהנהיג אותנו עד ביאת משיח צדקנו בעגלא ובזמן קריב. אמן.

ביציאת מצרים לא היו בזכות המטה, אלא בזכות משה רבינו, לכן אמר לו הקדוש ברוך הוא: "ואתה הרים את מטך", אל תשתמש במטה, אלא "ונטה את ידך על הים ובקעה", ואז יראו עם ישראל שהנסים בזכות הכח שלך בתור צדיק הדור ומנהיג הדור, מיד כתוב "ויאמינו בה" ובמשה עבדו", כשיש אמונה בצדיק, אז יש קריעת ים סוף וכל הישועות.

מורי ורבותי! אנחנו יודעים כמה אנחנו זקוקים עכשיו לרחמי שמים, שכל רבני ישראל ובראשם מרן שליט"א שהוא מנהיג הדור יצליחו בפעילות שלהם לבטל כל הרוע שרוצים לעשות ביהדות, כמה צריכים להתחזק באמונה בהשם יתברך ובכח של הרב שליט"א שהוא כח התורה, מה שזכה הרב שליט"א בחיבור הגדול שלו לא זכה אף אחד בדורנו, פעם הייתי אצל הגאון רבי יששכר מאיר זצ"ל ראש ישיבת הנגב - הייתי מאוד מקורב אצלו - וראיתי שמביאים לו סטים של ילקוט יוסף באנגלית, בספרדית, בצרפתית, שאלתי אותו: כבודו יודע שאלו פסקים של ספרדים, לא של אשכנזים... אמר לי: אני יודע, המחבר נוסע בכל הישיבה לפני חמשים שנה, אבל הוא זכה לחיבור שאין כמותו, וכשאני נוסע בכל העולם לגייס כספים לישיבה, אני רוצה לחזק אותם, זה הספר היחידי שאני יכול לתת להם כדי שילמדו בו וידעו תורה הלכה, ויזכו ליראת שמים, ולכן אני מחלק את הספר לכל בתי ישראל.

יהי רצון שמרן הראשון לציון יזכה לבשר לנו על ביטול כל הגזירות, וכן כשיבוא משיח צדקנו במהרה הרב שליט"א יזכה בעצמו לבשר לו שהצליח לעמוד ולבטל את כל הגזירות על היהדות, במהרה בימינו אמן ואמן.

² דברי מרן שליט"א: חזק וברוך להרב הגדול מעוז ומגדול ראש הכולל רבי משה אבוחצירא שליט"א נכד הבבא סאלי. לא צריך לדבר על בבא סאלי, כולם יודעים מי היה, הצדקות והמופתים שלו. אבל אני רוצה להדגיש נקודה חשובה אצל רבני משפחת אבוחצירא שהיו גדולים בתורה, הסבא שלהם רבי יעקב - שמקום קבורתו בדמנהור - חיבר שו"ת יורו ושפטי ליעקב על חושן משפט, והבבא סאלי עצמו ישב על מדין כדיון במרוקו, הם לא עסקו כל ימיהם בקבלה בלבד, אלא היו בקיאים בש"ס ופוסקים. כאשר מרן זצ"ל פגש לראשונה את הבבא סאלי בשנת תש"ל או תשל"א, אני לקחתי אותו אליו לאחר שהפצתי בו, וכשהבבא סאלי ראה את מרן אמר לו: ברוך ה' שאני זוכה לראות את כבודו. מרן התפלל מאיפה כבודו מכיר אותי? אמר לו הבבא סאלי: כבר במרוקו למדנו ביביע אומר, כבודו כתב בח"ב סימן כא בענין שיטת רבינו תם בשקיעה וכו'. מרן התפעל מגדלותו של הבבא סאלי בתורה, זו גדלות אמיתית, שאדם יושב עוסק בתורה ויודע ש"ס פוסקים, והקבלה אצלו היא תוספת, אלו צדיקים אמיתיים. גם רבי משה, כבר שנים שהוא יושב על התורה ועל העבודה, יש לו כולל גדול בנתיבות, ובעבר הייתי אצלם בכולל ואמרתי להם שיעור בהלכה, וראיתי שיש לו אברכים חשובים בקיאים בהלכה בן פורת יוסף, יושבים ועוסקים בתורה ימים ולילות, והוא מדרין אותם שיעסקו בתורה לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא. יהי רצון שעוד יעלה מעלה מעלה להגדיל תורה ולהאדירה, והשי"ת ירחיב גבולו בתלמידים. וכן אנחנו שולחים ברכת בריאות איתנה למר אביו רבי ברוך ה' ישמרהו ויחייהו, יאריך ימים ושנים, שנות חיים יסיפו לו, אמן כן יהי רצון.

³ אדם רשאי לקבל על עצמו חומרות בדברים כאלו, עושה גדרים והגבלות לעצמו שלא יכשל באיסורי דאורייתא, זה כמו נדר שאדם מקבל על עצמו.

³ יש משמעות לזה גם להלכות ברכות, דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה לא טעונים ברכה לא לפנייהם ולא לאחריהם, אם נטל ידיו ואוכל סעודה עם לחם ובדעתו לאכול לפחות כזית לחם, אפילו שעדיין לא אכל כזית, ואוכל

היא הסילוק. על כל פנים יש לנו ארבעה ראשונים שעומדים בשיטה זו, להקל גם ללא המתנת זמן.

נטילה וקינוח

ד. גדולה מזו כתבו התוספות (חולין קד: ד"ה עוף וגבינה) בשם ב"ג - בעל הלכות גדולות⁴ - ורבינו תם, שאם אכל בשר ושתה גטיה וקינוח - רחץ את ידיו וקינוח את פיו על ידי שאכל חתיכת לחם וישתה מים או קולה - יכול לאכול מיד מאכלי חלב, אפילו באותה סעודה. זו קולא גדולה מאוד. וכן דעת רבינו זרחיה הלוי בעל המאור (חולין דל"ז ע"ב מדפי הר"ף). נמצא שגם לדעת שלשה הראשונים הללו, אין חובה להמתין שש שעות.

הלכה למעשה לבריא ולחולה

ה. למעשה אין לנו לסמוך על קולות אלו, שהרי יש לנו כללי פסיקה, וכאמור דעת רוב הראשונים ובכללם שלשת עמודי הוראה - הר"ף הרמב"ם והרא"ש - שצריך להמתין שש שעות. וכן פסק מרן השלחן ערוך (סימן פט סעיף א). אמנם הרמ"א בהגה חלק, וכתב שהמנהג פשוט אצלם להמתין שעה אחת בלבד. אולם הש"ך (סק"ה) הביא מה שכתב מהרש"ל (פרק כל הבשר סימן ו) - היה בדרור של מרן לפני כ-450 שנה - שכל מי שיש בו ריח של תורה ימתין שש שעות. כלומר אם אוכל מאכלי חלב אחרי שעה, אין בו ריח של תורה... וכן נראה דעת הגאון מוילנא (סי' פט ס"א), שצריך להמתין שש שעות. כשלמדנו בישיבה ראינו בחורים אשכנזים שנהגו כדעת הרמ"א, אוכלים ארוחת צהרים בשרית, ולפני סדר ב' - בשעה שלש או ארבע - לוקחים לֶפֶן עושים חור ושותים. אבל היום כולם כבר מקפידים להמתין שש שעות, שהרי גם הרמ"א (ס"ט) כתב שכן נכון לעשות. ורק חולה וקטן אפשר להקל להם לאכול מאכלי חלב לאחר שעה כדעת הרמ"א, אלא שינקו היטב את הידים ויאכלו חתיכת פת לקנח הפה. והוא הדין לאשה יולדת שיש להקל לה, כי בדרך כלל היא חלשה, אבל אדם בריא חייב להמתין שש שעות.

שעה אחת

ו. הפרי חדש (סימן פט סק"ו) כתב מקור לנוהגים להמתין שעה, מדברי הזוהר הקדוש (פרשת משפטים דק"ה סע"א): מאן דאכיל האי מיכלא בשעתא חדא או בסעודתא חדא - מי שאוכל בשר בחלב בשעה אחת או בסעודה אחת - מעורר את הדינים עליו למעלה. משמע שלאחר שעה מותר לאכול מאכלי חלב. אבל באמת אין הכרח שכוננת הזוהר לשעה ממש, במשנה ברכות (ב): אמרו שחסידים הראשונים היו שוהים שעה אחת קודם התפלה, וכתב רבינו יונה שאף על פי שבדרך כלל "שעה" אינו שעה ממש, כאן זו שעה ממש⁵, שהרי בגמ' (ברכות ב:) שאלו, מכיון שהיו שוהים תשע שעות ביום בתפלה - שעה לפני התפלה ושעה לאחר התפלה ושעה התפלה עצמה - תורתם היאך משתמרת ומלאכתם היאך עשית? אלא מתוך שחסידיהם הם, תורתם משתמרת ומלאכתם מתברכת. נמצא שבדרך כלל "שעה" אינו שש שעות, אלא זמן מסוים. וכן מה שאמרו במשנה (אבות פ"ד מ"ג) שאין לך אדם שאין לו שעה, אין הכוונה לשעה עגולה של שעון, אלא לזמן מסוים. וכן מה שאמרו במסכת עבודה זרה (יז.) על רבי אלעזר בן דורדיא שלא עזב עבירה שלא עבר, ולבסוף עשה תשובה והניח ראשו בין ברכיו ובכה עד שיצאה נשמתו, יצאה

תבשילים כגון יאבראק, קוסא מחשי, אורז, לא מברך עליהם, כי ברכת המוציא על הפת - שהוא ראש לכל המאכלים - פוטרת אותם מברכה ראשונה, וכן ברכת המזון פוטרת הכל מברכה אחרונה, וגם אם אכל לקינוח תמרים ורימונים וכדומה, ברכת המזון פוטרתם מברכה אחרונה. וגם אם חשב בדעתו שלא לאכול עוד, כל עוד השלחן לפניו הוא לא מסיח דעתו, והנה מביאים לו שאפילו אין בירך עליו, שהרי על עשה מים אחרונים ולא בירך ברכת המזון. ואמנם כתבו התוס' ברכות (מ"א:) ד"ה לאחר הסעודה, שדין זה לא שייך בזמננו, כיון שאין מושכים ידיהם מן הפת עד ברכת המזון, ואין היסח הדעת מן הפת. וכן כתבו תלמידי רבינו יונה (ברכות דכ"ט ע"ב מדפי הר"ף). וכן פסק מרן השלחן ערוך (סימן קעו סעיף ב). אבל גם בזמננו אם סילק את השלחן והסיח דעתו מן הפת, ואחר כך הביאו לו עוד מאכלים, אין הכי נמי שצריך לברך עליהם ברכה ראשונה ואחרונה, וכמו שמבואר בשו"ת הרשב"ש (סימן תמד) - בנו של הרשב"ץ - שדין סילוק שלחן שייך גם בזמננו. וכגון בסעודות גדולות כמו חתונות ואירוסין, שלאחר הסעודה מוציאים את השלחנות בשביל שיוכלו לרקוד. כמובן שנשים ירקדו מאחורי מחיצה ולא ירקדו בפני גברים חס ושלום, יש ספר של אחד מרבני צהר שכתב דברים נוראים, להתיר לנשים לרקוד במעגל בפני עצמן בפני גברים, איזה דעות יש להם, ה' ירחם. כאשר מסלקים את השלחנות ואחר כך מביאים להם כוס קפה ועוגה, למה לא יברכו עליהם, על העוגה יברך בורא מיני מזונות, ועל הקפה יברך שהכל, אפילו שהקפה גדל בעץ, אבל הקפה בטל ברוב המים וברכתו שהכל. וכן הביא החיד"א (בבב"י סי' פ"ג) סימן קעו סק"ב) בשם שערי ישועה ז"ל (שער ד סימן ב), שגם בזמננו שייך דין סילוק שלחן. וכן מסקנת הביאור הלכה (שם ד"ה שאין), שגם בזמננו שייך דין זה בסעודות גדולות שמושכים ידיהם מן הפת, ועורכים אחר כך השלחן בכיני פירות, שמברך עליהם ברכה ראשונה ואחרונה, והביא מה שכתב האליה רבה (סימן קעו סק"ב) בשם תלמידי רבינו יונה (ברכות ל"ב ע"ב מדפי הר"ף) והכל בו (סימן כד) והרשב"א (ברכות מ"א), שהדבר תלוי בעקירת שלחן. וכן כתב הרב ואזנר בשו"ת שבט הלוי ח"א (סימן דה על המג"א סימן קעו), שגם בזמננו מצוי דין זה בסעודות גדולות שמשלקים הכל מעל

בת קול ואמרה רבי אלעזר בן דורדיא מזומן לחיי העולם הבא, בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת. וכי הכוונה שעה של ששים דקות? אלא בזמן אחד. והוא הדין לגבי מה שאמרו בזוהר הקדוש בשעה אחת, יש לומר שהוא בזמן אחד, וזמן זה הוא עד שש שעות. וכן כתב הגאון רבי יהונתן אייבשיץ בפלתי (סק"ג) שאין ראייה מהזוהר, כי גם מהצהרים עד הערב נקרא שעתא חדא.

ארבע שעות

ז. דעת הפרי חדש (סימן פט סק"ו) שיש להמתין שש שעות, אבל בחורף די להמתין ארבע שעות, כי זה הזמן שיש בחורף בין סעודה לסעודה. וגם בזה רבי יהונתן אייבשיץ בפלתי (סק"ג) דחה את דבריו, כי מנין לו שבחורף ממתניים פחות בין סעודה לסעודה. ועוד שהדבר תלוי בשיעור עיכול, וכי העיכול בחורף קצר יותר?! ולכן למעשה אין לזוז מפסק מרן השלחן ערוך, שיש להמתין שש שעות בין בשר לחלב, ואין חילוק בין קיץ לחורף. וכן כתב מרן החיד"א (בשו"י ברכה סימן פט סק"ג) שלמעשה יש להחמיר ולהמתין שש שעות. וכן כתב השלחן גבוה (סק"ג) שהמנהג להמתין לעולם שש שעות. וכן כתבו כל הפוסקים שלנו, שהמנהג פשוט אצל הספרדים להמתין שש שעות.

חמש וחצי שעות

ח. מרן זצ"ל ביביע אומר ח"א (חיו"ד סימן ד) דייק ממה שכתב הרמב"ם (פ"ט מהל' מאכ"א ה"ח), שאם אכל בשר לא יאכל חלב עד שיהיה ביניהם "כמו שש שעות". כי בזמנם לא היה מורה שעות - שעון⁶ - ולא יכלו לחשב שש שעות בדיוק עד שילכו לרחוב הראשי - רחוב יפו - ויראו שם בשעון שמש אם עברו בדיוק שש שעות. ומכיון שבכל הש"ס חצי שעה הוא נחשב סמוך, יש להקל לאכול מאכלי חלב אחרי חמש שעות וחצי. אלא שדיוק זה אינו מוכרח, ולכן לכתחילה יחמיר להמתין שש שעות בדיוק, אבל מי שרוצה להקל במקום צורך כגון בשיבות, שלפי סדרי הישיבה יש בקושי חמש וחצי שעות בין ארוחת צהרים לארוחת ערב, רשאים להקל. ובמחנות הצבא יש רק חמש שעות בין הארוחות, אם אכלו עוף הרי זה כמו תרי דרבנן, ולכן יכולים להקל לאכול מאכלי חלב אחרי חמש שעות, אבל בבשר בהמה יש לחכות לפחות חמש וחצי שעות. וכאמור, כל זה דוקא במקום צורך, אבל בשביל לאכול גלידה חלבית או שוקולד חלבי ושאר ממתקים, ימתין שש שעות שלימות.

ממתי סופרים

ט. את הזמן מחשבים מסיום אכילת הבשר ולא מברכת המזון, כגון אם סיים לאכול את הבשר בשעה עשר וחצי, והמשיך לשיר עד שתיים עשרה ובירך ברכת המזון, זה משונה, רק מי שלא מתמיד לא חס על ביטול תורה ושר כל כך הרבה, אבל נניח שכך עשה, לפי המנהג שכתב הרמ"א יכולים כבר לאכול מאכלי חלב. וכן כתב הערוך השלחן (סעיף ז). והוא הדין למהגונו שממתניים שש שעות, מחשבים מסיום אכילת הבשר, ולכן אם אכל בשבת שניצל או חמין בשעה עשר וחצי, ואחר כך אכל פירות ופיצוחים ורק לאחר שעה בירך ברכת המזון, מונים שש שעות מסיום אכילת הבשר.

השלחן, וגם עוקרים כמה שלחנות, אין שום סברא לומר שלא יברכו ברכה ראשונה ואחרונה, ותמה מדוע לא נהגו לברך. מי שלומד תוס' לבד - כמו חלק מהישיבות - רואה שאין דין זה בזמננו, אבל צריך לפתוח עוד ספרים. בליקוט יוסף על הלכות ברכות (עמ' קפד, ובמילואים עמ' תרע"א) - שכתבנו לפני כ-32 שנה - נסתפקנו בזה, והנחת את הדין בלי הכרעה. אולם לאחר שנים מרן זצ"ל בהליכות עולם (ח"ב פרשת נשא אות ח) הכריע שיש לברך כשהיה סילוק שלחן ממש. ומבואר שם שהוא הדין אם היה סילוק מפה, כמו שנהוג היום שמוציאים את המפה החד פעמית, לא העלו את המחיר שלה... ומביאים לשלחן פירות וקפה ועוגה, מעיקר הדין מברכים ברכה ראשונה ואחרונה. ומכל מקום נראה שלא נהגו לברך ברכה אחרונה אלא ברכה ראשונה בלבד, כי סמכו על כך שברכת המזון פוטרת ברכת מעין שלש וברכת בורא נפשיות. יש נידון להיפך, אם מעין שלש פוטרת שלש - ברכת המזון - לא לא פוטרת, אבל ודאי שברכת המזון פוטרת מעין שלש. מי שיברך גם מעין שלש עושה כדיון, כי זו המסקנא שגם היום יש סילוק שלחן כשמשלקים אותו לגמרי, או כשמשלקים את המפה עם הפת, אלא שאנחנו באים ליישב את המנהג שלא מברכים ברכה אחרונה.

⁴ חיבר אותו אחד מהגאונים לפני למעלה מאלף שנה, הוא הספר הראשון שנדפס אחרי התלמוד שלנו.

⁵ אלא שלמעשה אין חובה לכל אחד לשהות שעה ממש, וכמבואר בדברי הטור (רי"ט ע"ג) שישנה מעט, לא יגיע ברגע האחרון ויתחיל מיד בתפלה, אלא בנחת. שעה ממש זה מתאים לחסידיים, גם בימינו יש ששוהים שעה במקוה ושעה מחוץ למקוה...

⁶ מרן זצ"ל בעצמו כשהיה נער צעיר לא היה לו שעון, הוא לא קיבל שעון מתנה לא כבר מצוה ולא באירוסין. וגם כשהיינו בישיבה לא היה לנו שעון, אלא רק לבני העשירים. אבל היום יש לכולם שעון.

שני טעמים

י. מה הטעם שצריך לחכות שש שעות בין בשר לחלב? לדעת הרמב"ם (פ"ט מהל"א מאכ"א ה"ח) הוא מפני הבשר שבין השניים, בפרט בזמנם שלא היו עושים סתימות בשניים והיה הרבה רווח בין השניים, העוף והבשר היו נכנסים שם, ואם יאכל גבינה לאחר שעה או שעתיים, הבשר יצא מבין השניים ונמצא שאוכל בשר וחלב יחד. אמנם זה לא נעשה דרך ביטול ולא יעבור על איסור דאורייתא, אבל זה הרחקה של חכמים מאיסור בשר בחלב, והצריכו להמתין שש שעות, כי לאחר מכן הבשר נעשה כמו פרש בעלמא ולא נקרא בשר. ולדעת רש"י והרא"ש (פ"ח דחולין סימן ה) טבע הבשר שהוא מושך טעם הרבה, ועד שש שעות הוא ממשין הטעם מהמעיים או מהחך, וכשאוכל מאכלי חלב ירגיש בפיו טעם⁷ כמו שאוכל בשר בחלב. יש שבע נפקא מינה בין שני הטעמים כדלהלן, כל אחד שלומד הלכות בשר בחלב יתבונן בטעמים הללו, ויראה מה הדין לפי כל אחד.

שבע נפקא מינה

יא. **נפקא מינה אחת:** אם לעס בשר לתינוק ולא בלע, אין בעיה בילד קטן להעביר מפה לפה, בתנאי שאין לו קורונה... לרש"י אין צריך להמתין שש שעות כיון שלא מושך טעם כל שלא בלע, אבל להרמב"ם ימתין שש שעות משום שנכנס בין השניים.

נפקא מינה שניה: בלע חתיכת בשר קטנה ללא לעיסה, לרש"י צריך להמתין שש שעות, שהרי הבשר מושך טעם מהמעיים, אבל להרמב"ם לא צריך לחכות, כי אין חשש לבשר בין השניים.

נפקא מינה שלישית: מי שאכל שומן - הוא יותר זול - הוא רך ולא נכנס בין השניים, לרש"י צריך להמתין שש שעות משום שמושך טעם, אבל להרמב"ם אין צריך.

נפקא מינה רביעית: מי שאין לו שיניים ואכל מאכלי בשר, לדעת רש"י צריך להמתין משום שהבשר מושך טעם, ולהרמב"ם אין צריך.

נפקא מינה חמישית: מי שיש לו שיניים תותבות⁸ לבשר, ושיניים תותבות לחלב, ולאחר שאכל בשר החליף שיניים, לדעת רש"י צריך להמתין משום טעם הבשר, ולהרמב"ם אין צורך להמתין.

נפקא מינה ששית: אם לאחר שאכל בשר צחצח את שיניו היטב, או ניקר את השיניים בקיסם - בשבת יעשה בוהירות שלא יצא דם - והוציא את כל הבשר ולא נשאר כלום בחורים ובסדקים, לרש"י צריך להמתין שש שעות משום הטעם, ולהרמב"ם אין צריך להמתין.

נפקא מינה שביעית: אם שהה שש שעות ונשאר בשר בין שיניו, אם צריך לנקר בין השיניים, להרמב"ם אין צריך כיון שזה כפרש בעלמא, אבל לרש"י צריך להסיר.

להחמיר כשניהם

יב. הטור יו"ד (סימן פט) ומרן הבית יוסף או"ח (סימן קעג) כתבו שטוב לאחוז בחומרי שני הטעמים, כלומר בכל שבע הנפקא מינה הנ"ל יש להחמיר לכאן ולכאן. ומרן בשלחן ערוך (סימן פט סעיף א) שינה קצת את הלשון, וכתב על הלועס בשר לתינוק "צריך להמתין".

מדוע לא אומרים ספק דרבנן לקולא

יג. לכאורה בכל הנפקא מינה הנ"ל היה צריך להקל מטעם ספק דרבנן לקולא, שהרי רק דרך ביטול אסרה תורה, ואין כאן חשש דאורייתא, ומדוע מרן כתב להחמיר כשני הטעמים. בספר יד יהודה (סימן פט בפירוש הארוך סק"א) - ספר מאוד יפה על איסור והיתר שחיבר גאון אשכנזי - תירץ, שהוא מטעם דבר שיש לו מתירין⁹ שלא אומרים בו ספק דרבנן לקולא, כי עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר. כגון מי שלעס לתינוק, שלדעת הרמב"ם אסור לאכול תוך שש שעות, ולרש"י מותר, תמתין שש שעות ויהיה מותר לך לכל הדעות. ולפי זה הוא חידש, שהמסופק אם עברו שש שעות מאכילת הבשר, אין לו לומר ספק

⁷ מי שרוצה לטעום טעם של בשר בחלב בהיתר, ב"ה את האלקים אנחנו יראים, יש אפשרות של היתר, בגמרא (חולין קט): מסופר על ילתא אשת רב נחמן שאמרה לו, הרי כל מה שאסר הקדוש ברוך הוא היתר לנו דבר אחר כמוותו, אם כן אני רוצה לאכול בשר בחלב בהיתר, אמר רב נחמן לטבחים: "זויקו לה כחלי", "תצלו לה כחלי", הוא הדד של הבהמה, היום לא מוכרים אותה, בבית המטבחים זורקים אותה, אפשר לבקש שיתנו לו מתנה, ולאחר שיקרע אותה שתי וערב יוצא ממנה החלב ונשאר טעם החלב, כבר יצלה אותו ירגיש טעם של בשר על האש עם פיצה.
⁸ השיניים תותבות קיימות כבר מאות שנים, בחזון עובדיה על הלכות פסח (עמ"ס ד, קמה) הביא כמה מהאחרונים שדנו בדין הכשר שיניים תותבות.

⁹ כגון ביצה שנולדה בשבת או ביום טוב, עכשיו הביצה נגמרה, רגע לפני שהתנגולת מטילה את הביצה הקליפה שלה מתקשה, כי אם היתה מתקשה קודם, היא היתה פוצעת את התנגולת ועושה אותה טריפה שלא תחיה י"ב חודש, הקדוש ברוך עשה בחכמה שמיד כשהיא מתקשה היא יוצאת, ביצה זו מוקצה ואסורה מדרבנן משום נולד. ואפילו נתערבה באלף ביצים כולן אסורות, בדרך כלל יבש ביבש חד בתרי בטיל, כאן יש אלף ולא בטיל, כי עד שתאכלנו

דרבנן לקולא, אלא ימתין עד שיצא הספק מלבו ויהיה לו ברור שעברו שש שעות.

דבר שיש לו מתירין בחלב אחר בשר

יד. אולם לפני חכמים שנה מרן זצ"ל היה אצלנו כולל כשלמדנו איסור והיתר, והביא לנו מה שכתב הצ"ח¹⁰ (פסחים ט) בנידונו, שאין דין דבר שיש לו מתירין אלא במאכל כמו ביצה, כי אפשר לאכול רק פעם אחת, ועד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר. ולפי זה בנידונו שהספק הוא על אכילת מאכלי חלב לאחר בשר, כי אי אפשר לומר לו עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר, שהרי הוא רוצה לאכול גם עכשיו, וגם אחר כך, ומה שהוא רוצה לאכול עכשיו לזה אין לו מתירין. מרן פלפל בזה והביא ראיות מכמה סוגיות, וסמך יתדותיו על דברי הנודע ביהודה. ולפי זה מי שמסופק אם עברו שש שעות, רשאי לאכול מאכלי חלב מספק, מדין ספק דרבנן לקולא. אלא שלפי זה תחזור השאלה, מדוע מרן פסק בדין הלועס לתינוק - ושאר הנפקא מינה - לחומרא.

ספק דרבנן לקולא כשיש קולא וחומרא

טו. צריך לתרץ, שבמחלוקת רש"י והרמב"ם הנ"ל יש קולא וחומרא לכל צד, אם לעס בלבד לרש"י יוצא קולא ולהרמב"ם יוצא חומרא, ובשאר הנפקא מינה לרש"י יוצא חומרא ולהרמב"ם יוצא קולא, ולכן לא אומרים במחלוקת זו ספק דרבנן לקולא, אלא יש לחוש לשתי השיטות [א.ה. ע' תוס' ביצה (ד)]. ד"ה איכא בינייהו].

ניקור השיניים בערב פסח

טז. הבן איש חי בפרשת צו (אות ה) הזהיר לנקר היטב את השיניים בערב פסח מהחמץ שאכל עד סוף שעה רביעית, והביא מעשה באחד שחלם לבילל פסח שאכל חמץ בפסח, כי נשאר לו בין השיניים פירור של חמץ ממה שאכל בבוקר, וכשאכל את המצה לבילל פסח יצא אותו פירור ונדבק במצה ואכל אותו עם המצה, וכשהתעורר הצטער על זה צער גדול. ומכאן ראייה שחובה לנקר היטב את השיניים בערב פסח. אבל באמת זו חומרא ולא מעיקר הדין, שהרי אפילו בשר לאחר שש שעות נחשב פרש בעלמא לדעת הרמב"ם הנ"ל, וכל שכן לחם שאכל לכל המאוחר בשעה תשע או עשר בבוקר, ודאי שעד שאכל מצה לבילל הסדר בשעה שמונה בערב נחשב כפרש בעלמא גם לשיטת רש"י. כנראה אותו אחד היו לו נרויים ופחדים, אז הראו לו בחלום שימשיך עם הפחדים שלו... ולכן מרן זצ"ל בחזון עובדיה פסח (עמ"ס סג) כתב על החלום הזה: דברי חלומות לא מעלים ולא מורידים.

דברי חלומות

יז. אמנם בגמרא מסכת נדרים (ה) אמרו, נידוהו בחלום צריך עשרה בני אדם להתיר לו. ולכן עושים התרת נדרים בערב ראש השנה ובערב כיפור בפני עשרה, ויש שעושים בכל יום ששי, לכאורה יעשו אחד עשר שהרי אין בית דין שקול (סנהדרין ב רע"ב), אלא זה בעיקר בשביל שאולי נידוהו בחלום מן השמים, ויש כאלה שאולי מגיע להם נידוי גם כאן בארץ, כי התיירו כל פירות, שבנות צעירות יהיו משגיחות כשרות וכדומה... על כל פנים מתחשבים בחלומות ועושים לו התרת נדרים וקללות. כך הקשה התשב"ץ (ח"ב סימן קכח), בגמרא נדרים הנ"ל מבואר שחוששים לחלום, אבל כנגד זה יש לנו גמרא מפורסמת במסכת סנהדרין (ל), שם כתוב על אחד שאביו נפטר, ולא ידע היכן אביו הניח לו את הירושה, והנה אביו בא אליו בחלום ואמר לו: יש הרבה כסף בכספת במטבח מתחת הבלטה החמישית, אבל כל הכסף של מעשר שני. ויהי בבוקר והנה חלום, רץ למטבח הרים את הבלטה החמישית ומצא שם בדיק כמו שראה בחלום, לולא החלום לעולם לא היה מגיע לכסף הזה, אבל יעל הבכתי"ן דברי החלום זה הכל של מעשר שני, לא חבל? עד שחלם... מה יעשה בבכתי"ן דברי חלומות לא מעלים ולא מורידים, הכסף הזה שלו ולא של מעשר שני. נמצא שאין צורך לחוש לחלום. ותירץ התשב"ץ לפי דברי הגמרא בברכות (נה), יש חלום שבא על ידי מלאך שמגיע לבשר אותו ועליו נאמר (במדבר יב, ו) "בחלום אדבר בו", ויש חלום שבא על ידי שד שמגיע לשגע

באיסור - ביום טוב - תאכלנו בהיתר, במוצאי יום טוב ושבת, וכמו שהסביר רש"י במסכת ביצה (ג). ואמנם הר"ן במסכת נדרים (נב) הסביר טעם אחר, מדין מין במינו לא בטיל, וכתב הסבר ארוך על זה. אבל בדרך כלל תופסים את טעמו של רש"י.

¹⁰ ראשי תיבות "ציון לנפש חיה", חיברו הגאון רבי יחזקאל לנדא על שם אמו חיה, וכן חיבר שו"ת נודע ביהודה על שם אביו ר' יהודה. היה גברא רבה, גאון עצום. הייתי רואה את מרן זצ"ל באחרית ימיו איך שאהב ללמוד בנווד ביהודה, עם כל הכאבים שהיו לו בחודשים האחרונים לאחר שנפל ושב את הגב וסבל מיסורי תופת, היינו בוכים עליו מצער, וביקש ממני להביא לו נודע ביהודה. אתה סובל, תקח ספר קל כמו בן איש חי, כף החיים, ילקוט יוסף, ובכל זאת למד דוקא נודע ביהודה, יש בו דברים קשים מכל סוגיות הש"ס, קושיות ותירוצים וחילוקים והגדרות בעומק הענין, הרב היה לומד בו ונאנת, וכך ישב כמה שעות ולמד תשובה אחר תשובה ולא זו מהספר. לאשכנזים היו בדורות האחרונים גאונים גדולי עולם, החתם סופר, רבי עקיבא איגר, האחיעזר, רבי יצחק בלור, ועוד.

אותו ועליו נאמר (זכריה יב) "חלומות השוא ידברו", והחלום של הירושה הוא חצי של מלאך וחצי של שד, אומרים עליו "פלגינן דיבורא", מה שיש שם כסף זה נכון, אבל שהססף של מעשר שני זה לא נכון, וכך נפסק להלכה בשלחן ערוך חושן משפט (סימן רנה סעיף ט), הירש הוא מוחזק בכסף ולא מוציא ממונו את הכסף מהספק בשביל החלום. אבל זה שייך דוקא לדיני ממונות שהמוציא מחבירו עליו הראיה, מה שאין כן נידוי בחלום לא שייך לדיני ממונות, ולכן חוששים לו אולי בא על ידי מלאך, ויעשה התרה.

לא בשמים היא

יש ספר מאוד יפה שו"ת "מן השמים", הוא היה שואל לפני שהולך לישון, ועונים לו בחלום. לא סומכים על הפסקים שכתובים שם, אבל זה מענין מאוד. הוא שאל (בסימן א) אם נשים רשאיות לברך על סוכה ולולב, וענו לו: כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה, שובו לכם לאהליכם, וברכו את אלהיכם. יבורכו מפי עליון. אבל כאמור דברי חלומות לא מעלים ולא מורידים, אולי זה היה מלאך אשכנזי... הרי פסק הרמב"ם (פ"ג מהל' ציצית ה"ט, ופ"ו מהל' סוכה ה"ג) שאשה לא מברכת על מצות עשה שהזמן גרמא, ולכן אסור לה לברך על לולב, ושופר, וסוכה, וברכות קריאת שמע שחרית וערבית, ואם תברך זו ברכה לבטלה, כי נשים פטורות ממצוות אלו. אמנם החיד"א (בבב"ר יוסף סימן תרנד ס"ב, ובשו"ת יוסף אומץ סימן פב) ראה את דברי שו"ת מן השמים והתפעל מאוד, וסמך על דבריו להרשות לנשים לברך על מצוות שהזמן גרמא, אנשים שחולמים כל מיני שטויות, זה על ידי שד, אבל הוא חלם הלכות. אולם מרן זצ"ל ביביע אומר ח"א (תא"ח סימן מא) כתב על זה תשובה שלימה, תחת הכותרת: אם יש לפסוק הלכה ע"פ שו"ת מן השמים. והביא ראיות מהגמרא והפוסקים שלא סומכים על דברי חלומות כהלכה פסוקה, אלא לחוש להם בלבד.

סיוע מהחלום

ט. מרן הבית יוסף בהלכות לולב (סימן תנא) הביא בשם הריקאנטי, שפעם חלם על חסיד אשכנזי שכותב שם הויה, ומרחיק את האות ה' האחרונה מהשלש אותיות הראשונות, ובבוקר ראה אותו נוטל לולב ומיניו ללא האתרוג, והבין שזהו פתרון החלום, כי ארבעת המינים רומזים לאותיות הויה, והאתרוג רומז לאות ה' האחרונה, ולכן אין להפריד את האתרוג מהלולב, ומברך "על נטילת לולב" ופוסט את כל ארבעת המינים. זה סיוע יפה מהחלום, אבל לא לפסוק על פי החלום בלבד.

התרת עגונה על פי חלום

כ. בשו"ת מהרא"ל צינץ (סימן לה) מספר שהלכו שלשה דיירים נשואים בספינה, והספינה התהפכה וטבעו, ונמצאו שתי גופות, והתירו את נשותיהם, אבל את את אשת השלישי לא התירו, כי אולי מצא איזה קרש ויצא מצד שני וניצל¹¹ ולקחו אותו הגוים ומכרו אותו לעבד עולם, שהרי מטעם זה אין מתירים אשה שבעלה טבע במים שאין להם סוף, עד¹² שיהיה ברור שהבעל מת. והנה אותו הדייג השלישי בא בחלום וסיפר שטבע במקום פלוני בין הסירה לסלע ולכן לא יכל לצאת, והסירה ובגדיו במקום פלוני, בדקו ונמצא אמת כדברי החלום, והתיר את האשה, כי די בעד אחד, והחלום לא גרע מעד אחד. בפרט שרגלים לדבר שהבגדים נמצאו באותו מקום. זה מדהים איך שהיה לו כח להתיר על פי החלום, כנראה שהיו פרטים נוספים שהוכיחו שהוא מת. על כל פנים בדרך כלל לא סומכים על החלום, כי דברי חלומות לא מעלים ולא מורידים.

למסירת שמות לפדיון נפש וברכה על ציון הצדיק: 052-7160157

בס"ד



הילולא דצדיקא

ינון חורי

רבנו זי"ע"א

ההילולא תתקיים א"ה יום שני ט"ו בשבט 17/01/2022 בשעה 19.00 באולמי "גני הדקל" רח' עזרא 22 בני ברק



נשיא הרבנות הראשית מרן הראש"ל רבנו יצחק יוסף שליט"א

עזרת נשים פתוחה

לרכישת כרטיסים: 052-7160157

סעודת מצווה סביב שולחנות ערוכים כיד המלך

'הלכתא' מזמינים אתכם ל



קורס מדריכי התנים מדריונות כלות ושלימות הבית

בס"ד

השיעורים מועברים ע"י מו"ר הרה"ג יצחק לוי שליט"א רבה של העיר נשר



אור גיליה

הרבנית מיכל מזרחי
הרבנית תמר לוי

בהשתתפות הרבנים:



הרב זאיד חיים



הרב נחום דיאמנט



הרב יצחק לוי



הרב אבנר קואס



הרב עמיהם תורג'מן

הקורס מתקיים בימי שלישי
11 מפגשים כפולים

פתיחת מחזור 3
בתאריך כ"ג בשבט 25.1

466x3 ליחיד | 499x5 לזוג

ההרשמה בעיצומה 054-8478007
להצטרפות חייגו:

מספר המקומות מוגבל < דמי רישום 100 ₪

< הקורס יתקיים בממלכת התורה בצפון - רכסים < השיעורים בהפרדה

¹² היה מעשה אצל אחד מגדולי ישראל, גאון עולם, יהודי אחד ירו בו באבק שריפה - יריות שהיו אז - ונפל מתבוסס בדמו, ובאו והעידו בבית הדין שראו אותו שמת, והתירו את אשתו, והלכה ונישאה לאיש אחר. והנה לאחר חמש שנים בא הרוג ברגליו, מסתבר שהוא רק נפצע, אבל פחד להראות שהוא עדיין חי, שלא יעשו וידוא הריגה, לכן עשה עצמו מת, ולאחר כמה דקות ברח והתחבא חמש שנים שלא יהרגו אותו, עד שנרגעו הרוחות וחזר, הדין הוא שתצא מזה ומזה, ובניה ממזרים, ומאו אותו גדול קיבל על עצמו שהוא לא מתיר עגונות יותר.

¹¹ כמו שקרה השבוע ששלשה טייסים נפלו לים ממטוס שהתרסק, שנים נהרגו, כפי הנראה - עדיין לא הושלמה החקירה - כי לא הצליחו להשתחרר מהמטוס, ואחד הצליח לצאת וקפץ לים וניצל. שאלו אותי אם כשיגיע לשם יברך ברוך שעשה לי נס בשם ומלכות, לכאורה לא יברך, כי דוקא על נס שיוצא מדרך הטבע מברך, כגון שהתנפל עליו אריה או שנפל עליו כותל וניצל, אבל הניצל מתאונת דרכים בדרך הטבע לא מברך, וכן אם התנפל עליו מחבל ונתן לו בעיטה והפיל את המחבל והרג אותו לא מברך, כי זה לא יוצא מגדר הטבע. וגם אותו טייס שקפץ זה היה בדרך הטבע, ולא נס גמור. הכל מאתו יתברך, אנחנו לא יודעים חשבונות שמים.

נהנת? היה שותף בהוראת קבע או בתרומה חד פעמית להוצאת הגיליון!!!

1. הפקדה לחשבון בנק: מזרחי טפחות סניף: 523 מ.ח.נ. 225485 ע"ש עמותת חזון עובדיה בנשר. 2. העברה בבית 0546888382 ולציון: עבור "השיעור השבועי". 3. קישור דיגיטלי מאובטח להו"ק: <https://nedar.im/7004246> ולציון: עבור "השיעור השבועי". 4. פלא: 0775676076 (הרב דוד).